

УДК330.322.014

ІНВЕСТИЦІЇ КРАЇН ЄС В ЕКОНОМІКУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Гоблик В.В.

В статті розкриті основні переваги Закарпатської області у залученні закордонних інвестицій та виявлені тенденції зовнішньоторговельної активності як фактору подальшого економічного розвитку регіону.

Ключові слова: *інвестиції, експорт, імпорт, зовнішньо-торгівельний оборот, регіон.*

ВСТУП

Закарпатська область має унікальне геополітичне та географічне розташування. Вона знаходиться на крайньому південному заході України. Через географічні особливості Закарпаття з давніх давен було зручним з'єднувальним шляхом між державами Північної та Південної, Східної та Західної Європи. Географічне становище та

природний потенціал доповнено високо мобільними трудовими ресурсами, європейським менталітетом населення, застосуванням методів стратегічного управління регіоном – що в комплексі створило умови для активізації міжнародного руху товарів та капіталу як фактору виробництва. В цих умовах актуальним стає виявлення проблем інвестиційної активності в регіоні в контексті співпраці з країнами ЄС. Тому метою статті є дослідження та обґрунтування шляхів підвищення привабливості області для закордонних інвесторів.

Гоблик Володимир Васильович, заступник голови Закарпатської обласної державної адміністрації, к.філос.н.

Для досягнення цілі вирішені завдання:

1. Наведена характеристика стратегічного потенціалу Закарпатської області як фактору привабливості для іноземних інвесторів.

2. Проведена оцінка стану та структури іноземних інвестицій в економіку області.

При проведенні дослідження були використані методи порівняння, динаміки, структури та інші.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

За площею і населенням у масштабах України область невелика. Її територія становить 12,8 тис. кв. км., чисельність населення станом на 1 січня 2011 року – 1247,4 тис. чол., що трохи більше 2 відсотків від території і населення України.

Закарпаття поділяється на 18 адміністративно-територіальних одиниць, з яких 5 - міста обласного підпорядкування (Ужгород, Мукачеве, Берегово, Хуст, Чоп) і 13 районів. Крім того, край має 11 міст, 19 селищ міського типу, 579 сільських населених пунктів.

Тут живуть представники більш ніж 70 національностей. Такого національного розмаїття, як у Закарпатті, немає в жодній області України.

Край багатий на різні види корисних копалин, у т.ч. специфічні, характерні лише для Закарпатської геологічної провінції. Мінерально-сировинна база представлена майже 150 родовищами, більш як 30 видами корисних копалин.

Область має високий природно-рекреаційний і курортний потенціали. Виявлено і досліджено 360 джерел і родовищ мінеральних та термальних вод. Мінеральні води області мають чудові смакові якості і споживаються як лікувально-столові в санаторно-курортних закладах. Закарпаття відоме як один із найпопулярніших куточків лікування і оздоровлення.

Закарпатська область є активним членом Карпатського єврорегіону - міжрегіонального об'єднання прикордонних регіонів України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії.

Привабливість Закарпаття для численних інвесторів, туристів - старовинні замки, палаци, численні фестивалі, свята виноробів та інше.

Визволення Закарпаття у жовтні 1944 року та возз'єднання з Радянською Україною стало новою сторінкою в історії краю. А з серпня 1991 року Закарпатська область - невід'ємна складова частина незалежної України.

Залізничне сполучення із зарубіжними країнами здійснюється через 6 прикордонних переходів (на Угорщину - Чоп-Загонь та Саловка - Еперешке, на Словаччину – Чоп - Чіерна-над-Тисою та Ужгород - Матівці, на Румунію – Дяково - Халмеу та Тересва - Кемпелунг). Область має 3 виходи на загальнодержавні залізничні мережі через Карпатський перевал. Загальна довжина залізничних колій -1476 км, у т.ч. головних - 785км. Для поліпшення транспортного обслуговування населення області на залізниці здійснюється капітальний ремонт вокзалів та залізничних станцій,

які після реконструкції відповідають європейським стандартам.

Територією області проходить 140 км міжнародної автодороги Київ-Чоп (Е-471, Е-50, Е-573). Автомобільні перевезення вантажів та пасажирів здійснюються по розгалужених мережах автомобільних доріг, протяжністю понад 3,5 тис. км.

Особливого значення сьогодні набуває створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів. Через територію області проліг міжнародний транспортний коридор № 5 (Критський) за маршрутом Лісабон – Трієст – Любляна – Будапешт - Київ-Волгоград, який сполучає західно- і східноєвропейські автодорожні, залізничні та річкові національні мережі з метою інтерконтинентального забезпечення транзитних вантажних перевезень у напрямку Європа-Азія.

Неповторна краса краю, м'які кліматичні умови, величезна кількість санаторно-курортних комплексів, історичних, архітектурних пам'яток та гостинність місцевого населення роблять область надзвичайно привабливою для туристів. І взимку, і влітку Срібна Земля пропонує чимало видів відпочинку для туристів: лижний спорт, походи у гори, купання в солоних озерах та термальних водах, участь у численних традиційних фестивалях, спуск на човнах бурхливими гірськими ріками, риболовлю, велосипедні прогулянки, відвідування заповідників та ін.

Закарпаття - унікальний гірськолижний регіон України, а зимові види спорту тут мають вже майже столітню історію. Стійкий сніговий покрив у низині утримується, як правило, з початку грудня і до березня, а у високогір'ї - з жовтня і до кінця травня. Боржавські полонини, Чорногорський, Свидовецький гірські хребти, гора Драгобрат та багато інших схилів вже давно користуються широкою популярністю у лижників.

Закарпаття славиться всесвітньовідомими мінеральними джерелами, їх поділяють за газовим складом на вуглекислі, сірководневі, радонові та метанові. У регіоні налагоджено промисловий розлив окремих з них: «Шаянська», «Плосківська», «Поляна Квасова» «Лужанська», «Свалявська» тощо. За допомогою цих мінеральних вод лікують різноманітні хвороби та порушення в організмі людини. На базі санаторію «Синяк» проводиться лікування радикуліту, ревматизму, серцево-судинних захворювань, на базі санаторіїв «Поляна», «Квітка Полонини», «Сонячне Закарпаття» та «Шаян» - органів травлення. Особливої уваги заслуговує санаторій «Карпати», де створені всі умови для успішного лікування хворих. Крім того, на його території знаходиться чудове озеро з багатою флорою і фауною, ліс та унікальна історично-архітектурна пам'ятка XIX століття - замок графа Шенборна. Останнім часом значна увага приділяється розвитку курортів, які використовують термальні води. Великі запаси останніх виявлені в районі с. Гут, Пасіки, Шаяна та інших. У містах Берегово та Мукачеве діють купальні під відкритим небом з гарячими термальними водами, відвідання яких туристами можливе цілий рік.

На українсько-угорському кордоні чимало уваги приділяється реконструкції міжнародного переходу «Тиса». На стадії опрацювання перебувають такі питання:

- розбудова сервісної інфраструктури на під'їзних шляхах до пунктів переходу «Лужанка», «Косино», «Дзвінкове», «Вилок» із залученням вітчизняних та іноземних інвесторів;
- проектування і будівництво дорожньої інфраструктури по обидва боки українсько-угорського кордону.

За даними головного управління статистики в Закарпатській області, загальний обсяг зовнішньоторговельного обороту в 2010 році становив 2593,3 млн. дол. США і зріс, порівняно з 2009 роком, на 639,2 млн. дол. США або на 32,7%.

Продовжує зберігатися від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу. У 2010 році воно сягнуло – 183,3 млн. дол. США.

У 2010 році підприємства області співпрацювали з партнерами 102 країн світу. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності області експортували вітчизняну продукцію до 59 країн світу, імпорт товарів здійснювався з 93 країн світу.

Обсяги експорту товарів за 2010 рік в цілому по області становили 1156,6 млн. дол. США, і збільшились порівняно з 2009 роком на 221,7 млн. дол. США або на 23,7%. Найбільші обсяги експорту продукції з області надходять до Угорщини – 46,5%, Австрії – 9,2%, Російської Федерації – 8,9%, Німеччини – 8,7%, Словаччини – 6,2%, Італії – 3,8%, Польщі – 3,7%, Чеської Республіки та Румунії – по 2,1% загального обсягу експорту.

Основу експорту в цьому році склали:

- механічне та електротехнічне обладнання – 63,1% загального обсягу експорту;
- текстиль та текстильні вироби – 9,7%;
- деревина та вироби з неї – 5,3%;
- іграшки та ігри – 4,7%;
- готові харчові продукти – 3,5%;
- взуття – 3,2%;
- меблі – 2,3%;
- вироби зі шкіри – 1,5%.

Завезено в область товарів на 1348,6 млн. дол. США, що на 41,5% більше, ніж у 2009 році.

Найбільше товарів завозилося з Німеччини та Угорщини – по 13,5%, Китаю – 9,4%, Чеської Республіки – 9,3%, Російської Федерації – 6,4%, Австрії та Італії – по 5,1%, Білорусі – 4,3%, Бельгії – 3,1%, Словаччини – 2,0%.

Основними позиціями імпорту були:

- механічне та електротехнічне обладнання – 47,7% загального обсягу імпорту;
- нафта та продукти її перегонки – 10,3%;
- транспортні засоби – 9,8%;
- текстиль та вироби з нього – 8,2%;
- полімерні матеріали, пластмаси – 7,4%;
- недорогоцінні метали та вироби з них – 3,4%;
- готові харчові продукти – 2,6%.

Характерними для області залишаються операції з давальницькою сировиною. За 2010 рік в

область завезено давальницької сировини на суму 835,6 млн. дол. США, що становить 62,0% загального обсягу імпорту, експортовано продукції, виготовленої з неї, на 918,6 млн. дол. США, або 79,4% загального обсягу експорту.

Основними видами продукції, яка виробляється з давальницької сировини інопартнера та експортується закарпатськими підприємствами є: механічне та електротехнічне обладнання, текстильні та трикотажні вироби, взуття і головні убори, вироби із шкіри.

Країнами-партнерами у зовнішньоекономічному співробітництві підприємств області у виробництві товарів на умовах використання давальницької сировини є партнери з Угорщини, Німеччини, Австрії, Італії, Словаччини, Польщі.

Основними користувачами послуг закарпатських підприємств залишаються фірми з Австрії, на яку припадає більше третини від загального обсягу експорту, Угорщини – 13,2%, Російської Федерації – 6,2%, Домініканської Республіки – 5,9%, Литви – 5,3%, Сполученого Королівства – 4,7%, Словаччини – 4,0%, Німеччини – 3,7%, Італії – 3,4% та Польщі – 3,3%.

Як і в попередні роки, основою експорту залишаються послуги транспорту та зв'язку, які становлять 70,0% загального обсягу експорту послуг. Друге місце в експорті послуг займають послуги в обробній промисловості – 16,3%.

У 2010 році імпортовано послуг на суму 39,7 млн. дол. США, що на 61,5% більше ніж у 2009 році.

Враховуючи прикордонну специфіку області і, як наслідок, перевагу транспортних послуг серед інших видів, найбільші обсяги послуг характерні для таких районів області, як Ужгородський і Мукачівський, міст Чоп, Ужгород та Мукачеве. На ці міста та райони припадає 88,1% обсягів зовнішньої торгівлі послугами.

За даними Закарпатського обласного управління статистики, всього за період іноземного інвестування станом на 1 січня 2011 року в область залучено 362,6 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій. В області працює 876 підприємств з іноземними інвестиціями. У 2010 році обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку області становив 17,4 млн. дол. США. Інвестиції в економіку області вклали інвестори з 51 країни світу, при цьому на 10 з них припадає більше 81,0 відсотків загального обсягу прямих іноземних інвестицій, де майже 68,0% інвестицій країн Європейського Союзу.

Найбільші обсяги вкладено інвесторами з Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій надійшли з: Японії – 45,9 млн. дол. США (12,6%), Сполучених Штатів Америки – 44,6 млн. дол. США (12,3%), Німеччини – 39,4 млн. дол. США (10,9%), Польщі – 32,6 млн. дол. США (9,0%), Австрії – 32,0 млн. дол. США (8,8%), Угорщини – 31,7 млн. дол. США (8,7%), Нідерландів – 25,1 млн. дол. США (6,9%), Італії – 17,4 млн. дол. США (4,8%), Кіпру –

15,5 млн. дол. США (4,3%), Словаччини – 10,3 млн. дол. США (2,8%).

За видами економічної діяльності інвестиції розміщені наступним чином:

- промисловість – 80,8% загального обсягу, зокрема:
  - *переробна промисловість* – 78,8%,
  - *виробництво та розподілення електроенергії, газу та води* – 1,7%;
  - *добувна промисловість* – 0,3%;
  - торгівля – 2,8%;
  - діяльність транспорту та зв'язку – 6,7%;
  - діяльність готелів та ресторанів – 2,6%;
  - сільське господарство, мисливство, лісове господарство – 0,7%;
  - будівництво – 0,7%;
  - операції з нерухомим майном, оренда, надання послуг підприємцям – 5,2%;
  - надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту – 0,4%.

Серед районів та міст області більша питома вага за обсягами інвестицій припадає на підприємства міст Ужгород – 14,4 % загального обсягу, Мукачеве -12,2%, Ужгородського району - 19,3%.

Приріст іноземного капіталу, з урахуванням курсової різниці за 2010 рік становив - 1,1 млн. дол. США.

Щодо залучення прямих іноземних інвестицій з країн Європейського Союзу, то за станом на 1 жовтня 2010 року в економіку області країнами Європейського Союзу залучено 248,0 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій, що становить 67,7% загальнообласного показника.

Із 27 країн-членів Європейського Союзу на 1 жовтня 2010 року інвестицій в економіку області спрямували 25, за винятком Греції та Фінляндії. Основними партнерами області з країн ЄС є Німеччина, Угорщина, Австрія, Польща, Нідерланди, яким належить майже дві третини загального обсягу прямих інвестицій.

Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій залучено у промисловість – 195,9 млн. дол. США, або 79,0% загального обсягу, з них у добувну промисловість – 0,8 млн. дол. США, обробну – 188,9 млн. дол. США, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води – 6,2 млн. дол. США. Зокрема, 47,7 млн. дол. США, або 19,2% загального обсягу залучено у підприємства з оброблення деревини та виробництва виробів з деревини, 41,2 млн. дол. США, або 16,6% – у машинобудування, 38,6 млн. дол. США або 15,6% – інших галузей промисловості, 23,4 млн. дол. США або 9,5% - легку промисловість.

В операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям спрямовано 6,6% загального обсягу інвестицій, діяльність транспорту та зв'язку – 6,6%, сферу торгівлі – 3,7%.

Незначні обсяги прямих іноземних інвестицій припадають на сільське господарство, мисливство, лісове господарство – 1,1% загального обсягу, діяльність готелів та ресторанів – 0,9%.

Найбільший приріст іноземного капіталу з країн-членів ЄС відмічено у 2007 році – 40,1 млн. дол. США та у 2006 році – 23,2 млн. дол. США. Протягом 2005-2009 років та січня – вересня 2010 року основним інвестором економіки області серед країн європейського співтовариства є Німеччина.

За січень – вересень 2010 року значно зріс капітал нерезидентів з Польщі – на 5,3 млн. дол. США, Австрії – на 5,1 млн. дол. США, Італії – на 2,6 млн. дол. США, Словаччини – на 1,3 млн. дол. США.

В економіці області працює 756 підприємств з інвестиціями країн Європейського Союзу, що складає 88,2% загальної кількості учасників міжнародного інвестиційного співробітництва. Інвестиційно привабливими для країн ЄС є підприємства міст Ужгород, Берегове, Мукачеве та Виноградівського і Ужгородського районів.

Залучення іноземних інвестицій дає змогу вирішувати проблему зайнятості робочої сили, сприяє розвитку виробничої інфраструктури та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків області. За рахунок інвестицій можливо освоювати конкурентоспроможну продукцію, реалізувати її як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Обсяги прямих іноземних інвестицій наведені в таблиці 1.

Членство в СОТ відкрило для нашої країни широкі можливості для прискорення розвитку національної економіки за рахунок створення стабільного конкурентного внутрішнього ринку, впровадження єдиних правил регулювання економічної діяльності. Україна отримала сприятливий торговельний режим у відносинах з 151 країною, можливість використовувати міжнародні інструменти вирішення торговельних спорів, безпосередньо приймати участь у розробці і формуванні правил міжнародної торгівлі.

ВИСНОВКИ

Ефективне використання цих стратегічних переваг участі у багатосторонній торговельній системі, подальша інтеграція економіки України в Європейський економічний простір мають стати одним із головних завдань зовнішньоекономічної політики нашої держави на найближчу перспективу.

В подальшому заплановано дослідити вплив інвестицій на конкурентоспроможність Закарпатської області.

Таблиця 1 Обсяги прямих іноземних інвестицій суб'єктів зарубіжних країн в економіку області (тис. дол. США)

	На 01.01.2009 р.	На 01.01.2010 р.	На 01.10.2010р.
Всього	223283,4	241569,4	247999,1
Австрія	29766,1	34394,9	32740,5
Бельгія	605,8	595,0	569,1
Болгарія	7,0	7,0	7,0
Кіпр	5006,1	13854,4	15338,8
Чеська Республіка	7184,3	7029,4	7042,9
Данія	1421,1	1932,7	2314,1
Естонія	469,1	400,2	400,2
Франція	169,9	658,6	1139,6
Німеччина	42695,4	40711,7	40115,5
Греція	1,1	-	-
Угорщина	34671,6	33146,1	33248,5
Ірландія	331,8	331,8	347,7
Італія	16036,1	17857,6	17706,4
Латвія	38,0	38,0	38,0
Литва	1184,1	1199,5	1145,3
Люксембург	3669,0	3731,5	3551,9
Нідерланди	22193,4	23555,9	25354,6
Польща	33121,4	32929,9	32729,1
Португалія	1271,2	1246,6	1235,3
Румунія	1698,1	1871,4	1852,1
Словаччина	11220,6	10474,8	10187,9
Словенія	1016,4	1028,0	1006,0
Іспанія	3538,8	3563,5	3490,8
Швеція	2593,3	2803,9	3003,5
Сполучене Королівство	3373,7	3209,4	3398,8
Великобританія			
Мальта	-	4997,6	10034,9
Фінляндія	-	-	-

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статистичний збірник «Регіони України» / За ред. О.Г.Асауленка. Частина 1. – К., 2010. – 367с.